

# VÝZKUMNÉ PROJEKTY PRO MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ V OBLASTI URBANISMU A ÚZEMNÍHO PLÁNOVÁNÍ

Karel Wirth, Petr Lepeška, Kateřina Vrbová

Článek stručně představuje nově dokončené, rozpracované a připravované výzkumné úkoly v oblasti urbanismu a územního plánování, jejichž koncovým uživatelem bude Odbor územního plánování Ministerstva pro místní rozvoj. Jedná se zejména o čerstvě dokončený výzkum z oblasti předcházení dopadům smršťování měst, dokončovaný výzkum řešící zpracování tzv. zelené infrastruktury do územního plánu a zahajovaný výzkum zabývající se vytvořením standardní podoby vybraných prvků prostorové regulace v územním plánu a regulačním plánu. Dále článek zmiňuje plánované výzkumné záměry v oblasti tepelného ostrova a revitalizace uličních prostranství.

## Úvod

Oblasti urbanismu a územního plánování jsou nesmírně zajímavým polem pro aplikovaný výzkum. K řešení se nabízí celá řada otázek a témat, zpravidla vyžadujících širokou mezioborovou spolupráci.

Odbor územního plánování Ministerstva pro místní rozvoj (MMR) připravuje zadání výzkumných projektů na základě toho, že zajištění zpracování takového výzkumného projektu ukládá úkol z některého národního strategického dokumentu (např. *Politiky architektury a stavební kultury ČR* nebo *Národního akčního plánu adaptace na změnu klimatu*). Řešení složitějších projektů probíhá s využitím programů Technologické agentury České republiky (TA ČR), přičemž MMR je koncovým uživatelem těchto výstupů.

Druhou možností je, že zadání výzkumného projektu formuluje přímo výzkumný tým, který se uchází o udělení podpory ve veřejné soutěži vypsání TA ČR. Pokud však má být MMR, resp. Odbor územního plánování MMR, konečným uživatelem takových výstupů, je opět nutnou podmínkou, že výzkumný projekt účelným způsobem řeší nějakou důležitou otázku z oboru urbanismu nebo územního plánování, eventuálně opět označenou některým strategickým materiálem jako úkol k řešení.

Článek stručně představuje nedávno dokončené a rozpracované výzkumné úkoly v oblastech urbanismu a územního plánování, jejichž koncovým uživatelem bude MMR, a úkoly ze stejných oblastí, které MMR v dohledné budoucnosti hodlá zadat.

## Územní management smršťování měst

V rámci programu TA ČR Éta byl v roce 2021 dokončen zajímavý projekt „*Územní management smršťování měst*“, jehož řešitelem byl tým Fakulty životního prostředí České zemědělské univerzity v Praze pod vedením Ing. arch. Tomáše Peltana, Ph.D.

Hlavním výstupem projektu je „*Metodika pro plánování ve městech procházejících procesem smršťování*“. Metodika doplňuje již dříve a jiným týmem zpracované metodiky pro identifikaci a předcházení smršťování<sup>1)</sup> a nabízí postupy pro zvládnutí situace, kdy je smršťování již nevyhnutelné. Ačkoliv je proces smršťování vzhledem k dlouhodobým demografickým ukazatelům, suburbanizačním trendům a dalším faktorům reálnou hrozbou zejména menších měst a za současné situace bude nejspíše akcelerovat, převládajícím postojem u nás je buď tento problém ignorovat, nebo simulovat jeho odvrácení, např. vymezováním nadbytku zastavitelných ploch, což může naopak v konkrétním území problém ještě zhoršit. Přitom s tím, jak obcím poměrně k úbytku obyvatel rostou náklady na údržbu, provoz a obnovu systémů veřejné infrastruktury a občanské vybavenosti, současně klesají příjmy z rozpočtového určení daní, které jsou na počet obyvatel vázány. Vzniká tak past, kterou není radno podceňovat.

Metodika vychází z odhadu budoucího převisu nabídky bytů nad poptávkou a nabízí postupy, jak smršťování usměrnit („řízené smršťování“), jak se vyhnout jeho nejhorším negativním dopadům, ale i jak využít příležitosti, které smršťování také nabízí. Metodika je doplněna o pro samosprávy cennou kapitolu obsahující doporučení týkající se hospodaření měst a jejich finančního zdraví. Přílohou metodiky jsou tři případové studie (Milevsko, Orlová, Sokolov), které poskytují názorný příklad jejího uplatnění na různé typy měst. Podrobněji se metodikou zabýval příspěvek přednesený Tomášem Peltanem na konferenci AUÚP v Olomouci, který je rovněž obsažen ve sborníku z této konference.<sup>2)</sup>

## Zelená infrastruktura

Na základě úkolu z *Politiky architektury a stavební kultury* [2016] a z *Národního akčního plánu adaptace na změnu klimatu* (původní verze 2017, ale obdobný úkol je převzat i do nové verze z roku 2021), probíhá od června 2019 pro MMR prostřednictvím programu TA ČR BETA2 řešení výzkumného projektu „*Vymezování zelené infrastruktury v územní plánovací dokumentaci*“,

1) Metodika identifikace příčin procesu zmenšování obcí a měst [Svobodová et al., 2015a] a Metodika předcházení a řešení důsledků zmenšování obcí a měst [Svobodová et al., 2015b].

2) Sborník z konference AUÚP ČR, Olomouc 14.–15. 10. 2021, mimořádná příloha časopisu *Urbanismus a územní rozvoj* č. 6/2021.

zejména v územním plánu, jako nástroj posilování ekosystémových služeb v území“. Řešitelem výzkumného projektu je Mendelova univerzita v Brně ve spolupráci s Výzkumným ústavem Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, v. v. i., firmou Löw & spol., s. r. o., a Atelierem Fontes, s. r. o.

O zahájení řešení výzkumného projektu jsme informovali článkem v č. 3/2019 tohoto časopisu. Vlivem více faktorů nabralo řešení projektu skluz oproti původnímu harmonogramu, nicméně v současné době je projekt před dokončením, takže očekáváme, že do konce roku 2022 bude moci MMR výsledky výzkumného projektu zveřejnit. Hlavním cílem projektu je poskytnout návod pro zapracování zelené infrastruktury do územního plánu, přičemž řešení je postaveno tak, že je kompatibilní jak se současnou (zákon č. 183/2006 Sb.), tak s budoucí (zákon č. 283/2021 Sb.) právní úpravou.

## Prostorová regulace

V rámci probíhající digitalizace a s tím související standardizace se MMR rozhodlo zadat prostřednictvím programu TA ČR BETA2 řešení výzkumného projektu „Standardizace prostorové regulace v územně plánovací dokumentaci pro potřeby digitalizace územního plánování a stavebního řízení“.

Hlavním cílem projektu je identifikovat a definovat obvyklé prvky prostorové regulace v územních a regulačních plánech a navrhnout jejich standardizovanou podobu. To by v budoucnu mělo přispět nejen k tomu, že budeme všichni umět rychleji interpretovat stanovenou regulaci, ale zároveň bude možné začít zavádět částečnou automatizaci povolovacích procesů spočívající v automatické kontrole dodržení předepsaných prostorových regulativů (např. koeficientu podlažních ploch). Výstupy projektu by měly přispět k rozšíření slovníku územního rozvoje provozovaného Ústavem územního rozvoje pod patronací MMR, především však budou sloužit jako podklad pro přípravu vyhlášky k jednotnému standardu územně plánovací dokumentace a souvisejících metodik. Projekt byl zahájen v září letošního roku, výstupy by měly být k dispozici odborné i široké veřejnosti v polovině roku 2024.

## Tepelný ostrov a uliční profily

Aktualizovaný Národní akční plán adaptace na změnu klimatu [2021] ukládá MMR úkol 4\_12.2 „Stanovit obecně platné urbanistické požadavky na ochranu před městským tepelným ostrovem (resp. tepelným stresem) a navrhnout způsoby zohlednění městského tepelného ostrova prostřednictvím nástrojů územního plánování“ a úkol 4\_12.3 „Připravit katalog inspirativních příkladů řešení uličních profilů pro různé šířky ulic, obsahující především příklady profilů s uliční zelení, infrastrukturou pro pěší a cyklisty, a se zklidněným dopravním režimem (např. pěší zóna, obytná zóna, zóna 30, jednosměrná ulice) a zohledňující aktuální poznatky v oblasti městského tepelného ostrova.“

S ohledem na omezenou personální kapacitu MMR nepředpokládá zpracování zadání úkolu 4\_12.2 dříve než v roce 2023 a u úkolu 4\_12.3 ještě později. Jelikož však daná témata mají úzkou vazbu na existující program TA ČR „Prostředí pro život“, nelze vyloučit, že v mezidobí budou z tohoto programu podpořeny výzkumné projekty formulované samotnou vědeckou komunitou, které k řešení obou zmíněných úkolů větší či menší měrou přispějí – v ideálním případě natolik, že výstupy bude možno právem pokládat za splnění uvedených úkolů.

## Závěr

Zpracováním představených úkolů samozřejmě nebude potřeba odborného vědeckého řešení otázek v oblasti urbanismu a územního plánování vyčerpána. Budoucnost zajisté přinese další témata a nové problémy. V této souvislosti MMR do budoucna předpokládá kromě využití programů TA ČR také větší zapojení Ústavu územního rozvoje do řešení výzkumných úkolů. To reflektuje i nový stavební zákon (zákon č. 283/2021 Sb., ve znění pozdějších předpisů), který – kromě dalších již zavedených činností – nově ukládá Ústavu územního rozvoje provádět výzkum v oboru územního plánování a stavebního řádu, stavební kultury a vystavěného prostředí, urbanismu a architektury. Věcné naplnění tohoto záměru bude ovšem teprve předmětem dalšího řešení.

*Ing. arch. Karel Wirth  
Mgr. Ing. Petr Lepeška  
Ing. Kateřina Vrbová, Ph.D.  
Odbor územního plánování  
Ministerstvo pro místní rozvoj ČR*

## ENGLISH ABSTRACT

**Urban and spatial planning research projects for the Ministry for Regional Development**, by Karel Wirth, Petr Lepeška and Kateřina Vrbová

This article briefly describes the research projects (recently completed, currently processed, and in preparation) elaborated for the Department of Spatial Planning of the Ministry for Spatial Development as the end user. These projects include recently finished research on the prevention of urban shrinkage, a study currently in completion on the embodiment of green infrastructure in local plans, and a research project on standard forms of spatial regulation elements in local and regulation plans, which is in its early stages. Plans for a research survey on heat islands and the revitalization of street areas are also mentioned by the article.